

Saksframlegg

Saksnr.: 2024/13376

Behandlet av	Møtedato	Utvalgssaksnr.
Hovedutvalget for kultur, idrett og folkehelse	13.06.2024	

Vedlegg

- 1 Riksantikvarens forslag til håndverksstrategi
- 2 Bærekraftsjekken

Riksantikvarens håndverksstrategi - høringsinnspill fra Buskerud fylkeskommune

Fylkeskommunedirektørens innstilling til vedtak:

- Buskerud fylkeskommune synes det er positivt at Riksantikvaren med håndverksstrategien har tatt tak i behovet for å tilstrekkelig og stabil tilgang på håndverkere med relevant kompetanse for å ivareta viktige kulturmiljøer. Det er videre positivt at det er gjennomført en bred medvirkningsprosess.
- Fylkeskommunen mener at strategien når den er ferdig må være langt mer presis og konkret enn høringsversjonen. Den må inneholde tiltak som Riksantikvaren og øvrig kulturmiljøforvaltning kan følge opp. Dersom det foreslås tiltak som det forventes at fylkeskommunen skal følge opp, må dette følges med tilstrekkelige rammer og virkemidler.
- Fylkeskommunen er bekymret for i hvilken grad strategiens innretning og tiltak vil evne å forplikte og mobilisere utdanningssektoren og næringen/bransjeorganisasjoner i tilstrekkelig grad til å reelt sett å løse de identifiserte utfordringene.
- Buskerud fylkeskommune mener at strategisk satsning 1, styrking av håndverkskompetanse og -kapasitet, er den overordnet viktigste utfordringen å ta fatt i. Videre arbeid med strategien bør fokusere på dette. Buskerud fylkeskommune har god erfaring med kurs og tiltak rettet mot håndverkere for å styrke kompetanse og kapasitet, og erfarer at utfordringen er å få flere håndverkere til å delta i formelle og ikke-formelle kursopplegg.

31.05.2024

Bente Bjerknes

Fylkesdirektør for kultur, næring og klima

Sammendrag

Riksantikvaren har utarbeidet en håndverksstrategi. Strategien skal være et verktøy for Riksantikvaren og kulturmiljøforvaltningens arbeid med å øke kompetanse og kapasitet innenfor relevante håndverk. Saken drøfter og beslutter Buskerud fylkeskommunes høringssvar på Riksantikvarens forslag. Fristen for å oversende høringsuttalelse er 14. juni.

Strategien omfatter allmenn og spesialisert håndverkkompetanse som er nødvendig for å ivareta kulturminner og kulturmiljø.

Strategien har følgende satsinger:

1. Håndverskompetansen og -kapasiteten skal styrkes
2. Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og kulturmiljø
3. Erfaringsbasert kunnskapsutvikling og forskning skal styrkes.

Saksopplysninger

Behovet for en håndverksstrategi er forankret i Meld. St 16 (2019-2020) Nye mål i kulturmiljøpolitikken. I meldingen foreslås det å videreføre og utvikle etter- og videreutdanningstilbudet for håndverkere innen restaurering og istandsetting av bygninger og fartøy. Riksantikvarens håndverksstrategi skal bidra til at eiere og forvaltere av fredete og verneverdige bygninger anlegg og fartøy har tilstrekkelig og stabil tilgang på håndverkere.

I dag er det for få håndverkere som arbeider med fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy. Behovet er betydelig i store deler av landet, og i enkelte deler er mangelen kritisk. Det gjør at prosjekter ikke kommer i gang, tar lang tid eller gjennomføres med utilstrekkelig kompetanse. Det er behov for kunnskap og kompetanse om tradisjonelt håndverk og istandsetting innenfor mange fagområder. Det gjelder byggfag som snekker, tømrer, murer, blikkenslager, og små verneverdige håndverksfag som seilmaker, bøkker, smed m.fl. I 2022 ble markedet for antikvarisk istandsetting av fredete og verneverdig bygninger beregnet til å være 1000 millioner kroner årlig. Når Bevaringsstrategi for kulturhistorisk verdifulle kirkebygg og kirkebevaringsfondet trer i kraft høsten 2024 vil markedet øke betydelig. Denne økingen i markedet utløser en mulighet for styrket interesse for og rekruttering til håndverksfagene.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Den foreslåtte håndverksstrategien har per nå ingen økonomiske konsekvenser for fylkeskommunen. Derimot vil en framtidig handlingsplan inneholde tiltak som vil

påvirke/forplikte fylkeskommunen. Det gjelder primært dimensjonering og styrking av utdanningstilbud innen videregående opplæring og etter- og videreutdanning, og da særlig i kostnadskrevene og små fag. Fylkeskommunedirektøren forutsetter at det følger nasjonale bevilgninger med en slik satsning.

Bærekraftkonsekvenser

Innsats for å verne om og sikre verdens kultur og naturarv er omtalt i et eget delmål under bærekraftmål 11: Bærekraftige byer og samfunn, men bevaring og bruk av kulturmiljø bidrar også til måloppnåelse innenfor flere av de andre bærekraftmålene. Sikring og bevaring av kulturmiljø har betydning for enkeltmenneskers identitet, trivsel og selvforståelse, da dette bidrar til å gi steder særpreg og egenart og er en viktig ressurs i samfunnsutviklingen. Tilgang på gode utdanningsmuligheter og lærebedrifter innenfor håndverksfag har direkte konsekvenser for ivaretagelse av kulturminner og kulturmiljø.

Styrking av håndverksutdanning bidrar til måloppnåelse under bærekraftmål 4: God utdanning. Ivaretagelse av kulturmiljø, spesielt eldre bygg, bidrar også til måloppnåelse under bærekraftmål 12: Ansvarlig forbruk og produksjon. Gode rammevilkår for byggenæringen bidrar til måloppnåelse under bærekraftmål 8: Anstendig arbeid og økonomisk vekst 2030-agendaen med bærekraftmålene utgjør den politiske overbygningen for myndighetenes arbeid nasjonalt og internasjonalt, og det må kort redegjøres for hvordan saksanbefalingen berører økonomisk bærekraft, sosial bærekraft og miljømessig bærekraft.

Fylkeskommunedirektørens samlede vurderinger

Fylkeskommunedirektøren vil først og fremst gi tilslutning til at det er satt i gang et arbeid for å styrke kapasitet, kompetanse og kvalitet innenfor tradisjonelt håndverk. Det er stor mangel på håndverkere som kan ivareta fredete og verneverdige bygg, anlegg, fartøy og landskap.

Strategiens utforming

Fylkeskommunedirektøren mener at strategien må være langt mer presis og konkret, og inneholde tiltak som Riksantikvaren kan følge opp. Det er utilstrekkelig og upresist at strategien inneholder formuleringer knyttet til Riksantikvarens oppfølging, som f.eks. «Riksantikvaren ønsker å legge til rette for bedre dialog». Det hadde styrket høringen om en konkret handlingsplan på kort og lang sikt fulgte med som del av høringsdokumentene. Oppfølging og mulige virkemidler burde ha fått større plass i strategien. Videre vil fylkeskommunedirektøren påpeke at dersom det er konkrete forventninger eller foreslås tiltak som fylkeskommunens kulturmiljøforvaltning forventes å følge opp, må det følge midler med.

Forankring og medvirkning

Det er bra at det er nedsatt en styringsgruppe for strategien bestående av Riksantikvaren, Utdanningsdirektoratet, Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, Kulturdirektoratet, NHO Byggenæringen og Norsk håndverksinstitutt. Dette er viktige parter som på ulike måter sitter på mange av virkemidlene innenfor egne politikfelt som må aktiveres for å løse de utfordringer som strategien skal svare på.

I strategien skriver Riksantikvaren at «håndverksutvikling er et sektorovergripende tema. Både næring-, utdanning-, kultur- og miljøsektor har interesser i, ønsker og behov for utviklingen av håndverksfagene. For å finne felles satsningsområder, mål og tiltak er vi avhengig av et godt samarbeid mellom de ulike aktørene med interesser i feltet». Fylkeskommunedirektøren skulle derfor ønske at et mer forpliktende samarbeid med utdanningssektoren og byggenæringen var etablert som del av arbeidet med strategien. Fylkeskommunedirektøren er usikker på om de utfordringene og målene som er satt i strategien kan oppnås uten en samordnet nasjonal satsning, f.eks. gjennom å nedsette et nasjonalt utvalg som tar en bred gjennomgang av behov, tilbud og virkemidler, for eksempel i form av en NoU og påfølgende stortingsmelding som forplikter ulike politikkområder og ser hele virkemiddelapparatet i sammenheng.

Fylkeskommunene har ansvaret for etter- og videreutdanningstilbudet i sine regioner, men må blant annet rette seg etter nasjonale føringer ved opprettelse og dimensjonering av studieplasser i videregående utdanning og etter- og videreutdanning.

Kommentarer til mål og strategiske satsinger

Strategisk satsning 1: Håndverkskompetansen og -kapasiteten skal styrkes

Fylkeskommunedirektøren mener at strategisk satsning 1, styrking av håndverkskompetanse og -kapasitet, er det overordnet viktigste. Det er et stort behov for å øke kapasitet (volum) og kompetanse.

I strategien skriver Riksantikvaren følgende: «Riksantikvaren vil jobbe for at det finnes gode og relevante utdannings- og opplæringstilbud i håndverksfag over hele landet. Vi vil jobbe for at disse tilbudene tas i bruk av både ungdom som skal velge en yrkesvei, og av allerede etablerte håndverkere som ønsker å spesialisere seg innenfor tradisjonelle håndverksteknikker, restaurering og istandsetting».

Fylkeskommunedirektøren foreslår at unge og voksne som av ulike årsaker faller utenom arbeidslivet også bør være i målgruppa, ikke bare ungdom og allerede etablerte håndverkere.

Delmål: «Mulighetene for opplæring og fordypning i tradisjonelt håndverk i videregående skole og i lærlingordningen utnyttes bedre»:

- Riksantikvaren ønsker å bidra til at kulturmiljøforvaltningen og museer tilrettelegger for praksisopphold i forbindelse med pågående istandsettingsprosjekt. Dette er et viktig poeng, og bør være et viktig tiltak i handlingsplanen som kommer. Det må øremerkes midler i tildelingene til fredete bygg i privat eie og andre tilskudds-ordninger slik at det er mulighet for praksisopphold og kurs i forbindelse med offentlig finansierte istandsettingsprosjekter.

Delmål: «Høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning innen håndverksfag er videreutviklet, tilpasset markedets behov og har styrket kapasitet»

Etter fylkeskommunedirektørens vurdering er det ikke nødvendigvis behov for videreutvikling, men at fagskolestudier og annen etter- og videreutdanning kan tilbys i hele landet. Buskerud er et langstrakt fylke, og lokale håndverkere er avhengig av kort reisevei til læringsarenaer for

å kunne delta. Erfaringen fra Buskerud fylkeskommune er at det er mer formålstjenlig med fagskolestudier og annen etter- og videreutdanning enn høyere universitetsutdanning for å få opp volumet av kvalifiserte håndverkere. Mange håndverkere har 10-20-30 års praksis og trenger eller ønsker kompetanseutvikling lett tilgjengelig der de bor og jobber.

Delmål «Ikke-formelle opplæringstiltak innenfor museumssektoren, bygnings- og fartøyvernssentre og frivillige organisasjoner er videreutviklet, tilpasset markedets behov og har styrket kapasitet»

- Dette er et viktig punkt i strategien, og fylkeskommunedirektøren mener dette satsningsområdet i tettere grad bør knyttes til utredningen av regionale rådgivningstjenester. Uformelle utdanningsløp og kursvirksomhet som tilbys av bygningsvernssentre m.fl. bør sees i sammenheng med formelle utdanningsløp, og mange sentre er læringsarenaer for de formelle etter- og videreutdanningene. Dette er spesielt viktig fram til det f.eks. tilbys formelle fagskolestudier rundt om i hele landet
- Det er positivt at Riksantikvaren ønsker å se på hvordan ikke-formell opplæring kan gjøre flere håndverkere i stand til å ta oppdrag innenfor istandsetting og vedlikehold av kulturmiljø.
- Bygningsvernssentrene en viktig rolle som mellomledd mellom eiere/markedet og håndverksbedrifter, og de burde i større grad være del av håndverksstrategien.
- Det må legges til rette for at realkompetanse også kan være kvalifiserende til å jobbe med fredete bygg

Innspill til strategisk satsing 2:

Flere bedrifter med relevant kompetanse skal ta oppdrag på kulturminner og kulturmiljø: Riksantikvaren vil jobbe for et velfungerende marked hvor istandsetting og vedlikehold av fredete og verneverdige bygninger, anlegg og fartøy blir utført etter antikvariske prinsipper.

Delmål 2: Offentlige tilskuddsmidler og vedtak bidrar til bruk av relevant håndverkkompetanse

- Dette virkemidlet burde få en større plass i strategien. Tilskuddsmidler er det viktigste virkemiddelet kulturmiljøforvaltningen har. Det burde øremerkes midler til praksisplasser, hospitering og kurs som del av istandsettingsarbeider. Når det er en tydelig markedssvikt knyttet til denne form for håndverkskompetanse, er denne bruk av offentlige virkemidler avgjørende for å kompensere for dette og stimulere til styrking.
- Fylkeskommunedirektørens vurdering er at det ikke nødvendigvis er behov for videreutvikling av høyere yrkesfaglig utdanning og høyere utdanning innen håndverksfag. Tilrettelegging av fagskolestudier og annen etter- og videreutdanning som kan tilbys i hele landet vil ha mye større effekt på å få opp volum og kompetanse som trengs, i hvert fall på kort sikt.
- Det er fint å knytte krav til offentlige tilskuddsmidler. Fylkeskommunedirektøren vil påpeke at de fleste av tilskuddsmottakerne av tilskudd til fartøyer, fredete bygg og anlegg mv er private enkeltpersoner som ikke omfattes av regelverket for offentlige anskaffelser.

Vedtaksmyndighet

Saken sluttbehandles i hovedutvalget for kultur, idrett og folkehelse etter delegasjon.